

DOCUMENT

MIHAIL SADOVEANU – CORESPONDENȚA TRIMISĂ LUI SEXTIL PUȘCARIU

Texte stabilite, editare și note de Robert Cincu

În arhiva de corespondență primită de Sextil Pușcariu, disponibilă la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, există nouă documente semnate de Mihail Sadoveanu, care datează din perioada 1904–1933. Mai exact, e vorba de două cărți poștale și șapte scrisori, pe care le publicăm aici, cu convingerea că ele vor fi de interes pentru filologi și istorici deopotrivă, dar și pentru publicul general, în condițiile în care implică două personalități marcante ale culturii și societății românești din secolul al XX-lea. Am păstrat numerotarea documentelor ca în arhivă, de la 1 la 9, în ordine cronologică.

Primele 8 documente aparțin intervalului 1904–1913. Pentru Sadoveanu, perioada respectivă conturează un traseu literar și editorial extrem de bogat. În 1904, an care marchează, de altfel, și debutul editorial al autorului, acesta publică patru cărți de proză, motiv pentru care N. Iorga avea să vorbească despre 1904 ca fiind „anul lui Sadoveanu”. Sextil Pușcariu se număra atunci printre primii critici care apreciau proza lui Sadoveanu. Același Iorga îi propune lui Sadoveanu să facă parte din redacția revistei *Sămănătorul*. De-a lungul anilor, Sadoveanu colaborează însă cu zeci de reviste, este el însuși fondator sau coordonator al mai multor publicații, deține diverse funcții în instituțiile culturale ale vremii, continuând în tot acest timp să fie unul dintre cei mai productivi prozatori români¹. Într-un proiect major coordonat de Sextil Pușcariu – *Atlasul lingvistic român* – Sadoveanu avea să joace, de asemenea, un rol important, fiind unul din cei trei scriitori consultați pentru elaborarea sa: „Mai mult de 80% din locuitorii români ai României fiind țărani, cele mai multe puncte cercetate au fost la țară. Spre a nu neglija însă limba claselor culte, am urmat o sugestie ce ne-a fost făcută de d-l profesor universitar D. Caracostea și am chestionat și trei din scriitorii noștri consacrați, din cele trei provincii principale ale țării, D-nii: I.A. Brătescu-Voinești (Muntean), M. Sadoveanu (Moldovean) și I. Agârbiceanu (Transilvănean)”².

În cele mai multe din scrisorile adresate lui Sextil Pușcariu, Sadoveanu vorbește tocmai despre noile sale cărți apărute la acea vreme, despre activitatea sa

¹ Vezi Ovid S. Crohmălniceanu, „Mihail Sadoveanu”, în Eugen Simion (coord.), *Dicționarul general al literaturii române*, ediția a II-a revizuită, adăugită și adusă la zi, vol. 7 (S/S), București, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2021, pp. 10–11.

² Sextil Pușcariu, prefață la *Atlasul Lingvistic Român*, partea I, vol. I, Cluj, Muzeul Limbii Române, 1938, p. 10.

de redactor sau despre alte proiecte culturale în care era implicat (vezi, spre exemplu, documentele 1, 3, 4, 5, 6, 8). Două scrisori, în mod special, sunt extrem de interesate în raport cu practicile editoriale din epoca respectivă. În scrisoarea nr. 3 (din 1907), Sadoveanu se referă la plecarea lui Iorga de la revista *Sămănătorul*, despre felul în care acesta conducea revista, dar și despre anumite nemulțumiri pe care redactorii publicației le aveau. Episodul respectiv fusese comentat și în presa culturală a vremii, iar scrisoarea lui Sadoveanu completează povestea cu o privire din interior. Sadoveanu era redactor la *Sămănătorul* și, mai mult decât atât, după plecarea lui Iorga, el chiar a preluat conducerea revistei alături de Șt. O. Iosif și Ion Scurtu. Celălalt caz interesant vizează scrisoarea nr. 5 (din 1909), unde Sadoveanu descrie condițiile de publicare la editura Minerva, cu care prozatorul a avut o lungă colaborare. Mai mult, relevante sunt și cazurile de scrisori care abordează diferite curiozități lingvistice (scrisorile 7 și 9) sau o carte poștală cu urări de sărbători (documentul 2).

Am corectat tacit greșelile de scriere evidente și am uniformizat numele de orașe (spre exemplu, am păstrat doar varianta Fălticeni în cazul alternanței Folticeni/Fălticeni). Din punct de vedere grafic, am adaptat textul la normele ortografice actuale, păstrând însă anumite particularități lingvistice care țin de epocă, de spațiul geografic sau de un anumit stil pentru care Sadoveanu optează în exprimare. Toate sublinierile din text aparțin autorului.

Robert Cincu

1.

București, 15 Decembre 1904.³
Str. Toamnei, 87.

Iubite domnule Pușcariu,

Scrisoarea d-tale de-abia aseară am primit-o, prin Iosif: o rătăcise prin buzunare, cum i-i obiceiul.

³ Carte poștală, 14×9 cm. Textul, pe verso, este scris de mână, cu cerneală albastră. Pe fața cărții poștale apar următoarele elemente: stema Regatului României (tipărită cu roșu, stânga sus), textul „UNION POSTALE UNIVERSELLE / ROMÂNIA / CARTĂ POSTALĂ” (tipărit cu roșu, centrat), patru ștampile rotunde de culoare neagră cu textul „BUCURESCI / EXPED. SCRIS / 28 DEC 04 7 S” (dreapta sus), timbru (tipărit pe cartea poștală, cu roșu, dreapta sus), iar în partea de jos este plasat textul „Domnului Dr Sextil Pușcariu / IX Lazarethgasse 29 I / Viena (Austria)” (scris de mână, cu cerneală albastră).

Reproducerea oprită nici nu trebuia să o bagi în seamă; voia, pentru un lucru care mă bucură și pentru care-ți mulțămesc și eu la rândul-mi, trebuia să o dau cu ce mai mare plăcere.

Aud că d. Bogdan-Duică ar voi să-mi facă o învinuire din faptul că *Dureri înăbușite* nu constituie un progres față de *Povestiri*. De ce? Sunt lucruri scrise în aceeași vreme relativ; le-am înmănunchiat după firea lor. Progresul la trei luni se caută? O să rămân la aceste trei volume? (Pe al patrulea îl vei primi, domnule Pușcariu, peste vreo trei-patru zile.) Poate nu-i place nota mai realistă. În sfârșit – D-tale îți mulțămesc pentru atențiune și-ți strâng prietenește mâna!

Mihai Sadoveanu

2.

31 Decembre 1904.⁴

Călduroase felicitări pentru anul nou și sfintele sărbători.

Mihai Sadoveanu
București. Toamnei 87.

3.

Fălticeni, în 5 Ianuarie 1907⁵.

Iubite domnule Pușcariu,

În adevăr, ar fi păcat să nu ne vedem. Suntem așa de aproape: numai hotarul ne desparte. Și eu doresc, ca și dumneata, să petrecem o seară împreună, la un pahar de vin și la discuții literare. Dumneata prin București ai fost mai mult în fugă de vreo două trei ori; eu, pe de altă parte, nu mi-am putut îndeplini planul, ca să vin să

⁴ Carte poștală, 14×9 cm. Textul, pe verso, este scris de mână, cu cerneală neagră. Pe fața cărții poștale apar următoarele elemente: stema Regatului României (tipărită cu roșu, stânga sus), textul „UNION POSTALE UNIVERSELLE / ROMÂNIA / CARTĂ POSTALĂ” (tipărit cu roșu, centrat), două ștampile rotunde de culoare neagră cu textul „BUCURESCI / EXPED. SCRIS / 13 JAN 05 11” (dreapta sus), timbru (tipărit pe cartea poștală, cu roșu, dreapta sus), o ștampilă de culoare neagră cu text indescifrabil (stânga jos), iar în partea de jos este plasat textul „Domnului Dr Sextil Pușcariu / II Lazarethgasse 29 I / Viena (Austria)” (scris de mână, cu cerneală neagră).

⁵ Scrisoare, trei pagini (11,5×18 cm). Textul este scris de mână, cu cerneală neagră.

te vizitez la Braşov. Gândul pe care-l ai de a pune la cale câteva şezători îţi închipui deci că l-am aflat cu o îndoită bucurie. Când va fi să vin, voi veni şi te voi vedea şi pe dumneata, voi vedea şi Bucovina.

Iar până atunci aş dori să mai am unele veşti de la dumneata, aşa din când în când, când ai răgaz.

Despre afacerile noastre bucureşteneghe socot că ai idee. Vei fi citit „Dislocările literare” din *Luceafărul*⁶. Aceasta a fost singura informaţie justă cu privire la retragerea lui Iorga de la *Sămănătorul*. Nu se spune însă pricina. O pricină reală n-a fost. După o şedinţă a *redacţiei*, care s-a petrecut prieteneşte ca de multe ori, a doua zi primim scrisoare, prin care ne face cunoscut că se retrage, din pricină că nu mai este între noi legătura de mai înainte („este un mort între noi”), din pricină că a observat că ne apasă autoritatea sa etc. Scrisoarea aceasta a fost pricinuită de faptul *neobişnuit* că se luase de comun acord hotărârea să facem materialul *Sămănătorului* împreună, lucru care nu se făcea de multă vreme, cam de vreun an şi mai bine. Încet, încet, pe nesimţite, Iorga îşi asumase toată munca revistei. Noi nu mai eram redactori decât cu numele. Materialul îl făcea d-sa pe câte două trei numere înainte cu ce avea, – de alt material, poate al nostru, nu era nevoie, de vreme ce numerele erau cu mult înainte de termen gata, aşa încât aici e explicaţia *lenei* *redacţiei*. Când *poporul* a căutat să-şi stabilească vechile drepturi, tiranul a abdicat. – Lucrul era de prevăzut: fuseseră câteva planuri de abdicare încă de vreo două ori, şi Iancu Scurtu (veşnicul împăciuito) izbutise de două ori. A treia oară n-a mai fost chip. La scrisoarea noastră, Iorga a răspuns că retragerea sa este revocabilă.

Am avut păreri de rău pe care le înţelege şi le pricepi bine. – Am mai avut păreri de rău, pentru că Iorga a dat a înţelege că lucrurile au avut cu totul alte pricini decât cele adevărate. Şi era convins că erau altele. Poate să fi fost la mijloc o intrigă, vorbe colportate, din partea unui prieten, Em. Gîrleanu, care era şi prietenul lui Iorga şi al nostru, şi care acuma nu mai este nici al nostru, nici al lui Iorga. Sunt convins că Iorga a fost de bună credinţă când a vorbit de nerecunoştinţă, de bani etc., lucruri care pentru noi şi azi sunt o enigmă. Pe urmă acest om cu părţi aşa de scânteietoare şi geniale îl ştii cum este. Chiar dacă s-ar convinge că n-a fost nimic din ce a crezut, părerea şi scrisul de la început rămân neclintite. Şi astfel suntem într-o situaţie tristă. Nu ne simţim cu nimic vinovaţi cătră acest om pe care l-am înţeles bine, l-am întovărăşit cu prietenie adevărată şi pe care încă îl iubim. El pe de altă parte nu se poate să nu aibă îndoieli, dar e de o mândrie sălbatecă. Duşmănie între noi nu este; poate nici răceală. Şi cu toate acestea pare că suntem pentru totdeauna despărţiţi. – Ne pare mai ales rău de adunătura care firesc se face în jurul lui: studenţi mai mult sau mai puţin sinceri,

⁶ G. Bogdan-Duică, „Dislocări literare”, *Luceafărul*, VI, 1907, 1, pp. 15-18.

publiciști ca Ciotori⁷ și ca alții. Nu-mi închipui să se mai găsească oameni cari să stea lângă el cu dragoste, cu credință în scrisul lui, privindu-l așa cum este cu marile calități și cu micile scăderi ale omului.

În sfârșit, mă iartă că am înșirat prea multe; dar nu știu dacă ai noștri ți-au scris ceva, și poate doreai să știi unele lucruri. Și mai sunt și altele, pe care ți le voi spune când ne vom mai vedea.

A rezultat însă și-un bine pentru *Sămănătorul*, pe care l-ai băgat de seamă, în ceea ce privește literatura. Și încă unul, în ceea ce privește strângerea prieteniei între cei cari muncesc alături. Ne cunoaștem de mult, și cred că prietenia de idei și de suflet nu se va rupe niciodată, întărită și pecetluită cum a fost aici la strângerea rândurilor. Când am rămas singuri am avut entuziasmul și emoțiunile pe care le încerci când scoți din nou o revistă. Mai ales Ștefan⁸, – mi-a plăcut și mie cum l-am văzut în împrejurările acelea!

Prietenul dumitale, cu salutări cordiale.
Mihail Sadoveanu

4.

30 Octombrie 1907.⁹
Fălticeni.

Stimate domnule Pușcariu,

De mult doream să-ți scriu, să-ți spun că la începutul toamnei acestea te-am căutat prin Cernăuți. Nu te-am găsit. Erai încă la Brașov. Venisem acolo întâmplător, cu o mică afacere, de la Rădăuți. Am vizitat și localul „Junimei” unde de-altminteri, ca la începutul unui an școlar, am găsit puțini studenți. Am văzut și orașul, modern-stil, și pe uliți din când în când am auzit și românește. Nu știu de ce, am plecat de-acolo cu o impresie penibilă. Nu-i vorba, că mi-a părut și foarte rău că nu te-am găsit. Aveam ca un fel de descurajare în orașul acela străin.

⁷ Dimitrie N. Ciotori (1885–1965), diplomat, prozator, publicist și traducător (inclusiv din limbile suedează și norvegiană). De-a lungul timpului, colaborează la mai multe dintre revistele conduse de N. Iorga și beneficiază de sprijinul istoricului pentru a studia în Suedia.

⁸ Ar putea fi vorba de St. O. Iosif care avea un rol important la revistă în perioada respectivă. Vezi Ion Istrate „*Sămănătorul*”, în Simion (coord.), *Dicționarul general*, vol. 7, p. 93: „Din 1903 S[ămănătorul] iese «sub direcția unui comitet», proprietar fiind St. O. Iosif. De la numărul 23/1905 director devine N. Iorga, iar din comitetul de redacție fac parte St. O. Iosif, Mihail Sadoveanu și Ion Scurtu. După demisia lui Iorga din funcția de director, consemnată în numărul 43/1906, la conducerea revistei rămân cei trei redactori”.

⁹ Scrisoare, două pagini (11×17,5 cm). Textul este scris de mână, cu cerneală neagră.

Mi-am pus în gând să mă mai întorc prin Rădăuți, ca, de-acolo, să trec spre mănăstirea Putnei, pe care încă n-am văzut-o. Cred că, abătându-mă prin Cernăuți, de data aceasta te voi găsi.

În Suceava m-am întâlnit cu d. Grămadă, student la Cernăuți. Mi-a vorbit despre o serbare culturală pe care ar fi s-o dea „Junimea” acolo. Era destul de însuflețit. Mi-a propus să vin și eu. Aceasta e o chestie veche, mi-ai vorbit și dumneata de dânsa, și, natural, dacă se face ceva, ar trebui să știi și dumneata și să-ți spui cuvântul.

Îmi pare bine că ți-a plăcut ultimul volum. Poate nu-ți va dispăcea nici cel ce-i urmează, – lucru exasperant pentru unii (confrați în ale literelor).

Am trimis revistei *Junimea literară* o nuveletă.

Te rog să primești cele mai amicale salutări.

Mihail Sadoveanu

5.

1 Ianuarie 1909. Fălticeni.¹⁰

Prietine Sextile,

Traducerea „rapoartelor” tale anuale din nemțește ar fi de bună seamă foarte interesantă.

„Minerva” primește spre editare broșuri în editura cea mică în următoarele condiții:

Le ia pentru totdeauna;

Dă în mijlociu 300 de lei de număr.

Dă drept autorului să-și retipărească cartea, nu însă într-o editură similară sau de popularizare, efină.

Punctul de la urmă privește lucrările originale, cum e a ta.

Nu știu dacă-ți convin aceste condiții: să-mi răspunzi la asta. Încolo chestia e dezlegată, căci îngrijirea Bibliotecii mici a „Minervii” este în seama mea¹¹.

Îți urez de anul nou spor la muncă și sănătate, împreună cu „boreasa” și cu feții tăi frumoși.

Cu dragoste.

Mihai

¹⁰ Scrisoare, o pagină (10,5×17 cm). Textul este scris de mână, cu cerneală neagră.

¹¹ În 1909 Sextil Pușcariu publică volumul *Cinci ani de mișcare literară (1902–1906)* la editura Minerva, colecția Biblioteca „Minervei” (nr. 49).

6.

10 Ianuarie 1909. Fălticeni.¹²

Dragă Sextile,

Manuscriptul mi-l trimiți mie. Îi voi face loc în bibliotecă cât de curând.

Traducerea din rusește e prea binevenită. Dacă e din Turgheniev, să nu fie numai din *Memoriile unui boier rus*¹³: din acestea se tipărește în curând o alegere la „Minerva”.

Cu dragoste și cu toate cele bune.

Mihai

7.

4 Aprilie 1912. Fălticeni.¹⁴

Iubite prietino,

Nu știu cum s-a făcut să-ți datoresc așa de demult un răspuns. Iartă-mă. Mi-ai scris despre „bourii” unei pălării. N-aș putea să-ți spun de unde și de la cine am auzit vorba aceasta. O știu așa „din cele mai vechi vremuri”.

Nădăjduind să te găsească rândurile acestea în plină sănătate și spor la muncă, îți strâng mâna cu prietinie. În vara asta poate ne-om întâlni iară: nu ne-am văzut destul de demult. Nu cumva ai de gând să vii la Iași la serbările lui Cuza¹⁵?

Al tău,

Mihail Sadoveanu

¹² Scrisoare, o pagină (10,5×17 cm). Textul este scris de mână, cu cerneală neagră.

¹³ Probabil se referă la volumul lui Ivan Turgheniev, *Povestiri vânătorești*, traducere și prefață de Mihail Sadoveanu, București, Minerva, 1909.

¹⁴ Scrisoare, o pagină (11×17 cm). Textul este scris de mână, cu cerneală albastră.

¹⁵ Probabil Sadoveanu face referire aici la serbările care urmau să aibă loc în Iași, cu ocazia dezvelirii statuii lui Alexandru Ioan Cuza, eveniment ce a avut loc la 27 mai 1912, cu participarea regelui Carol I și a multor personalități culturale și politice din epocă. Într-un articol nesemnat din 1912, „Gazeta Transilvaniei” scria despre eveniment: „în mijlocul unei însuflețiri de nedescris s-a făcut astăzi dezvelirea solemnă a statuii lui Cuza-Vodă. De mult timp nu s-a mai pomenit în vechea capitală a Moldovei atâta lume și atâta norod ca tocmai în această zi – dovadă elocventă despre sentimentele profunde de recunoștință și vecinică amintire, pe cari le păstrează în sufletele lor cetățenii României și cu deosebire țărănimea română, reprezentată într-un număr deosebit de mare la această festivitate națională [...] a domnit toată ziua o animație extraordinară [...] În piață în sunetul muzicilor militare, s-a încins o horă” („Gazeta Transilvaniei”, LXXXV, 1912, 117, pp. 1-2).

8.

15/28 Mai 1913. Fălticeni.¹⁶

Iubite prietino,

Ai făcut bine că ai cerut informațiuni asupra domnului Chibziu. Cred că nu trebuie să vie în Bucovina, deoarece e numai un elev al conservatorului din Iași, și încă nu dintre aceia cari se ridică deasupra mediocrului. În Bucovina, ca și aiurea la Români, e bine pe cât cu putință este, să răzbată artiști de valoare.

Mă bucur că te-ai gândit la o publicație pentru popor și cu plăcere voi căuta și-ți voi trimite o colecție din *Răvașul Poporului*¹⁷. De la mine ce fel de articol ai dori? Lămurește-mă prin câteva cuvinte.

Poate nu știi că la „Casa Școalelor”¹⁸, supt îngrijirea mea, a apărut o bibliotecă pentru țărani alcătuită din vreo 12–13 numere, care n-ar fi rău să se răspândească și-n Bucovina. Am urmărit mai ales dezvoltarea gustului cititului; am amestecat și utilul, însă cu măsură. Numerele acestei biblioteci, ieșite până acum, sunt: *Alexandria*, *Esopia*, *Genoveva* (revăzute de mine), *Povestiri de petrecere și de folos* (a mea: combaterea alcoolismului), trei broșuri de sfaturi medicale intitulate *Răvașele unui doctor*, de d-nul Andrei Iliescu, colaborator la *Răvașul Poporului*, *Războiul pentru neatârnare* și colecție din *Halima* de Badea Gheorghe, *Arghir și Elena* și alte câteva între care explicația legilor țării (*Gorovei*) și chestia întovărășirilor țărănești (de mine), – speciale pentru stările de lucruri de la noi. Broșurile acestea, admirabil tipărite, cu slovă mare, se vând cât costă.

Poate n-ar fi rău să vă gândiți la răspândirea lor și să vă puneți în legătură cu „Casa Școalelor”.

Cu dragoste, îți strânge mâna,
Mihail Sadoveanu

¹⁶ Scrisoare, o pagină (11×17,5 cm). Textul este scris de mână, cu cerneală albastră.

¹⁷ Revistă bilunară, apărută la Fălticeni între 15 noiembrie 1907 și 1 octombrie 1909, sub conducerea lui Mihail Sadoveanu și a folcloristului Artur Gorovei (1864–1951). Scopul declarat al revistei este „luminarea” locuitorilor satelor.

¹⁸ Instituție înființată în 1896 sub egida Ministerului Instrucțiunii și Cultelor pentru a sprijini construirea și repararea școlilor, precum și înființarea de biblioteci în zona rurală. Mihail Sadoveanu a fost solicitat constant să realizeze referate pentru selecția cărților care intrau în gestiunea respectivelor biblioteci.

9.

17.10.[1]933¹⁹
Copou-Iași.

Stimate Prietino,

Astăzi, în cancelaria Creditului, aflu de la un avocat al nostru, d. Ștefănescu, o chestie pe care te rog să mi-o explici. Până la primirea răspunsului d-tale voi fi neliniștit.

D. Ștefănescu se afla la Cluj, în interesul Creditului, având o afacere cu o proprietate a d-nei Vicol. Reprezentatul nostru acolo e un domn avocat Barta, doctor în drept de la București, vorbind perfect românește. De față fiind d-na Vicol și d-nul avocat Barta și încă două sau trei persoane care interveneau în discuția de afaceri, – d. Ștefănescu a întrebat pe d. Barta cine e domnul (un ungar) care se amestecă în discuție. – A! nu vă cunoașteți? zice d. Barta. Domnul e cutare... *futalăul* d-nei Vicol.

Asta s-ar fi spus față de părțile interesate și a fost auzit de toată lumea. D. Ștefănescu mi l-a raportat cu rușine și consternare. Eu mă întreb dacă a auzit bine. Să zicem că vorba asta ar însemna concubin. Între oameni binecrescuți se poate întrebuița acest termen altfel decât șoptit la ureche?

Te rog, lămurește-mă.

Cu o strângere amicală de mână,
Al d-tale Mihail Sadoveanu

¹⁹ Scrisoare, o pagină (12,5×18,5 cm). Textul este scris de mână, cu cerneală neagră. Pe pagină apare tipărit (cu negru) un antet: „Creditul Fonciar din Iași/Cabinetul Directorului General”. Scrisoarea se află într-un plic de hârtie, culoare verde deschis, 15,5×12,5 cm. Pe fața plicului apar următoarele elemente: trei timbre poștale (dreapta sus), două ștampile negre (dreapta sus, peste timbre) cu textul descifrabil parțial „Iași / 17 OCT 933 / RECOMANDATE”, textul „Domniei Sale / Domnului profesor universitar Sextil Pușcariu / Cluj” (centru-dreapta, scris de mână, cu cerneală neagră) și textul „M. Sadoveanu / Copou-Iași” (stânga-jos, scris de mână, cu cerneală neagră). Pe verso, plicul păstrează urma unei ștampile negre cu text indescifrabil.

MIHAIL SADOVEANU – THE CORRESPONDENCE
SENT TO SEXTIL PUȘCARIU
(*Abstract*)

Mihail Sadoveanu (1880–1961) and Sextil Pușcariu (1877–1948) are two major figures in the Romanian culture and society of the 20th century. Not only were they both prolific authors, with fundamental contributions to Romanian culture, but they also held, for decades, multiple key-positions in Romania’s cultural (and sometimes political) institutions. The correspondence published here, 9 documents (letters or postcards, dating from 1904–1933), written by Sadoveanu and addressed to Sextil Pușcariu, provides a valuable perspective on the Romanian society of the early 20th century in terms of editorial practices (for both periodical publications as well as book publishers), education in rural communities, or Romanian culture in general. The documents are part of the Sextil Pușcariu correspondence archive, available at the “Sextil Pușcariu” Institute of Linguistics and Literary History, Romanian Academy, Cluj-Napoca branch. Apart from their philological or literary value, the documents may be of great interest to historians or sociologists interested in early-modern Romania, as Sadoveanu’s comments are often focused on important figures or events from that time – for example, in one of his letters, Sadoveanu extensively discusses about Nicole Iorga (one of the most important Romanian historians from that time), more specifically about his departure from the famous *Sămănătorul* magazine and about his editorial practices as director of the magazine.

Keywords: Mihail Sadoveanu, Sextil Pușcariu, correspondence, N. Iorga, Romanian literature.